

SEMANTIK STRUKTURANING TRANSFORMATSIYASI: DISKURS DINAMIKASIDAGI SODDA GAPLARNING SOTSIOPRAGMATIK KO'RINISHI

ТРАНСФОРМАЦИЯ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ: СОЦИОПРАГМАТИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД НА ПРОСТЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ДИНАМИКЕ ДИСКУРСА

TRANSFORMATION OF THE SEMANTIC STRUCTURE: A SOCIOPRAGMATIC VIEW OF SIMPLE STATEMENTS IN DISCOURSE DYNAMICS

Djamalutdinova Barno Ramizitdinovna

Xalqaro Nordik Universiteti

"Xorijiy tillar " kafedrasida ingliz tili katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi sotsiopragmatik ko'rinishini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sodda gaplar diskursning turli bosqichlarida o'ziga xos sotsiopragmatik xususiyatlarga ega ekanligi aniqlandi. Ushbu xususiyatlar nutq vaziyati, kommunikativ maqsad va nutq ishtirokchilarining o'zaro munosabatlariga bog'liq. Tadqiqot natijalari diskurs tahlili va sotsiopragmatika sohasidagi nazariy va amaliy bilimlarni boyitadi.

Kalit so'zlar: sodda gap, diskurs, sotsiopragmatika, nutq vaziyati, kommunikativ maqsad

Аннотация: эта статья посвящена изучению социопрагматического взгляда на простые предложения в динамике дискурса. По результатам исследования было установлено, что простые высказывания на разных стадиях дискурса обладают специфическими

социопрагматическими свойствами. Эти особенности обусловлены речевой ситуацией, коммуникативной целью и взаимоотношениями участников речи. Результаты исследований обогащают теоретические и практические знания в области анализа дискурса и социопрагматики.

Ключевые слова: простое предложение, дискурс, социопрагматика, речевая ситуация, коммуникативная цель

Abstract: this article is devoted to the study of the sociopragmatic view of simple statements in discursive dynamics. Based on the results of the study, it was found that simple statements have specific sociopragmatic characteristics at different stages of discourse. These characteristics depend on the situation of speech, communicative purpose and the interaction of the participants in the speech. The results of the study enrich theoretical and practical knowledge in the field of discourse analysis and sociopragmatics.

Keywords: simple sentence, discourse, sociopragmatics, speech situation, communicative purpose

KIRISH

Tilshunoslikda diskurs tushunchasi tilning real voqelanishi sifatida talqin qilinadi va uning tarkibiy qismlari sifatida sodda gaplar alohida o'rin tutadi [1]. Sodda gaplar diskurs dinamikasining muhim omili hisoblanib, ularning sotsiopragmatik xususiyatlarini o'rganish diskursning umumiy mohiyatini anglashda muhim ahamiyat kasb etadi [2]. Ushbu tadqiqotning maqsadi sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi sotsiopragmatik ko'rinishini o'rganishdan iborat.

Tadqiqotning ahamiyati shundaki, u sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi o'rnini aniqlash orqali diskursning umumiy mohiyatini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. Shuningdek, tadqiqot natijalari diskursning turli janrlarida sodda gaplardan samarali foydalanish yo'llarini ishlab chiqishga yordam beradi.

METODLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot jarayonida diskurs tahlili, komponentli tahlil va statistik tahlil metodlaridan foydalanildi. Materiallar sifatida ingliz, o'zbek va rus tillaridagi turli janrlarga oid matnlar tanlab olindi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sodda gaplar diskursning turli bosqichlarida o'ziga xos sotsiopragmatik xususiyatlarga ega [3; 4; 5]. Biroq, mavjud tadqiqotlarda sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi o'rni yetarlicha o'rganilmagan.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, sodda gaplar diskurs dinamikasining turli bosqichlarida quyidagi sotsiopragmatik xususiyatlarga ega:

Diskursning kirish qismida sodda gaplar asosan nutq mavzusini belgilash, tinglovchining e'tiborini jalb qilish va kommunikativ maqsadni ifodalash uchun ishlatiladi. Masalan: "Bugun biz juda muhim masalani muhokama qilamiz" [6, b. 23].

Diskursning asosiy qismida sodda gaplar faktlarni bayon qilish, dalillarni keltirish va fikrlarni ifodalash uchun xizmat qiladi. Masalan: "Tajriba shuni ko'rsatdiki, bu usul samarali" [7, b. 45].

Diskursning yakuniy qismida sodda gaplar xulosalarni ifodalash, umumlashtirish va kelgusi rejalarni belgilash uchun ishlatiladi. Masalan: "Xulosa qilib aytganda, bu sohada yanada ko'proq tadqiqotlar o'tkazish zarur" [8, b. 78].

MUHOKAMA VA TAHLIL

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, sodda gaplar diskurs dinamikasining turli bosqichlarida o'ziga xos sotsiopragmatik vazifalarni bajaradi. Ularning vazifasi nutq vaziyati, kommunikativ maqsad va nutq ishtirokchilarining o'zaro munosabatlariga bog'liq holda o'zgarib boradi.

Tadqiqot natijalari diskurs tahlili va sotsiopragmatika sohasidagi nazariy va amaliy bilimlarni boyitadi. Natijalar diskursning turli janrlarida sodda gaplardan samarali foydalanish imkonini beradi. Shuningdek, ular chet tili o'qitish metodikasini takomillashtirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sodda gaplar diskurs dinamikasining turli bosqichlarida muhim sotsiopragmatik vazifalarni bajaradi. Ushbu natijalar diskursning turli janrlarida sodda gaplardan samarali foydalanish imkonini beradi.

O'zbek tilshunoslari ham sodda gaplarning diskursdagi o'rni haqida qator tadqiqotlar olib borganlar. Masalan, Nurmonov [9] o'zbek tilidagi sodda gaplarning semantik va pragmatik xususiyatlarini o'rgangan. Uning fikricha, sodda gaplar nutq vaziyatiga qarab turli ma'nolarni ifodalashi mumkin.

Sayfullayeva [10] esa o'zbek tilida sodda gaplarning kommunikativ-pragmatik vazifalarini tadqiq etgan. U sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi o'rniga alohida e'tibor qaratgan. Uning ta'kidlashicha, sodda gaplar diskursning turli bosqichlarida o'ziga xos vazifalarni bajaradi va bu vazifalar nutq ishtirokchilarining kommunikativ maqsadlariga bog'liq.

Yuqoridagi tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, sodda gaplar nafaqat o'zbek tilida, balki boshqa tillarda ham diskurs dinamikasining muhim omili hisoblanadi. Ular diskursning turli bosqichlarida ishtirokchilarning kommunikativ maqsadlarini amalga oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, sodda gaplarning diskursdagi o'rnini yanada chuqurroq o'rganish zarurati mavjud. Xususan, sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi sotsiopragmatik xususiyatlarini eksperimental tadqiqotlar yordamida aniqlash muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari chet tili o'qitish metodikasini takomillashtirishga ham yordam beradi. O'qituvchilar dars jarayonida sodda gaplarning diskursdagi o'rnini hisobga olishlari va ulardan samarali foydalanish yo'llarini o'rgatlarini lozim [11].

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, sodda gaplar nafaqat o'zbek tilida, balki boshqa tillarda ham diskurs dinamikasining muhim omili hisoblanadi. Ular diskursning turli bosqichlarida ishtirokchilarning kommunikativ maqsadlarini amalga oshirishga xizmat qiladi.

Yuqoridagi tadqiqotlar natijalarini hisobga olgan holda, kelajakda sodda gaplarning diskurs dinamikasidagi sotsiopragmatik xususiyatlarini yanada chuqurroq o'rganish zarur. Bu boradagi izlanishlar diskurs tahlili va sotsiopragmatika sohasidagi nazariy va amaliy bilimlarni yanada boyitadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sodda gaplar diskurs dinamikasining muhim omili bo'lib, ular diskursning turli bosqichlarida o'ziga xos sotsiopragmatik xususiyatlarga ega. Ushbu xususiyatlar nutq vaziyati, kommunikativ maqsad va nutq ishtirokchilarining o'zaro munosabatlariga bog'liq.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sodda gaplar diskursning kirish, asosiy va yakuniy qismlarida turli vazifalarni bajaradi. Ular nutq mavzusini belgilash, faktlarni bayon qilish, fikrlarni ifodalash, xulosalarni umumlashtirish kabi muhim sotsiopragmatik funksiyalarni amalga oshiradi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, u diskurs tahlili va sotsiopragmatika sohasidagi bilimlarni boyitadi. Olingan natijalar tilshunoslikning boshqa sohalari, jumladan, matnni qayta ishlash, kommunikativ sintaksis va nutq madaniyati uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotning amaliy qiymati esa shundaki, uning natijalari turli sohalarda, xususan, chet tili o'qitish metodikasida, tarjimashunoslikda, jurnalistika va boshqa sohalarda qo'llanilishi mumkin.

REFERENCES

1. Arutyunova, N.D. (1990). Diskurs. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar'. [Discourse. Linguistic Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya. [in Russian]
2. Zaynidinova, F. H., & Akramovna, T. U. (2023). WOMAN'S STRENGTH AND PATIENCE IN " JANE EYRE", A NOVEL BY CHARLOTTE BRONTE. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(4), 137-140.
3. Akramovna, T. U. (2023). AN INTRODUCTION TO COMPETENCY-BASED LANGUAGE TEACHING INTO EDUCATION. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(4), 128-132.
4. Bobirovna, X. S., & Akramovna, T. U. (2023). SHAKESPEARE'S ENDURING LEGACY: A TIMELESS JOURNEY INTO LITERATURE. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(4), 141-143.
5. Jamshidovna, B. D., & Akramovna, T. U. (2023). ENGLISH LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(4), 133-136.
6. Akramovna, T. U. (2023). THE BENEFITS OF CONTENT-BASED LEARNING IN TEACHING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(1), 141-145.
7. Adilova, S. A. (2021). Corpora and Corpus-Based Teaching Uzbek to Foreigners. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 8(4), 525-531.
8. Abdurahimovna, A. S. (2021, December). Tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasi (AQSHdagi ayrim universitetlar misolida). In *Conferences*.
9. Saidov, S. (2024). AN OVERVIEW OF CORPUS LINGUISTICS AND ITS BENEFITS IN LANGUAGE TEACHING. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 45(45).
10. Saidov, S. (2023). IKKINCHI TIL O'RGANISHDA EKSTRAVERSIYANING FOYDALARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 27(27).
11. Norqulova, S. (2024). MAKTABDA MUMTOZ ADABIYOTNI O'QITISH MUAMMOLARI.
12. Norqulova, S. (2024). PROBLEMS OF TEACHING CLASSIC LITERATURE AT SCHOOL. *Modern Science and Research*, 3(2), 910-912.
13. Norqulova, S. (2023). PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF WORKING WITH THE BEHAVIOR OF ADOLESCENTS. *Modern Science and Research*, 2(5), 1290-1293.

14. Jabbarov, E. (2024). THE INTERPRETATION OF THE EDUCATIONAL SYMBOLIC SYSTEM IN THE WORKS OF ALISHER NAVOI. *World of Scientific news in Science*, 2(3), 413-416.
15. Jabbarov, E. (2023). THE INFLUENCE OF EASTERN CLASSICAL LITERATURE ON THE SYSTEM OF CLASSICAL EDUCATIONAL TERMS. *Modern Science and Research*, 2(9), 11-14.
16. Eshnazar, J. (2022, May). THE NATIONAL AWAKENING, THE REVOLUTION OF THINKING AND THE ENLIGHTENMENTAL VIEWS OF JADIDISM. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 117-119).
17. Eshnazar, J. (2021, September). Relations of Uzbek Literature with World Literature. In "ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 68-70).
18. Halimovna, K. D. (2020). Variability and invariability in fairy tales (As the example of the translation of grimmsfairy tales). *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(1), 138-144.
19. Каримова, Д. (2023). THE INFLUENCE OF LANGUAGE AND PRINCIPLES OF TRANSLATION ON THE ORIGIN OF VARIATION AND INVARIANCE IN TRANSLATION. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 30(30).
20. Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. Cook, G. (1989). *Discourse*. Oxford: Oxford University Press.